

➔ 1 Յետ գլխի ընկա՝ անվստահության մարմինները միայն Դաճենային նախագահին չէին ստուգել՝ նրա Բառն էր ռուսերը: Թուրքիան արագ ընկալեց սա՝ ադրիլի 24-ին հայ-սարարեց՝ չի մոռանա, չի ների:

Նույն այդ օրը Թուրքիայի հասցեին Բունդեսբազի ադրիլ 24-յան միսուն այնքան առարկայական հորդոր հնչեց, որ թվում է՝ հայերս էլ անելիք չունենեմ, մանավանդ դառնալուցի նախագահ Լա-մերի՝ Կաս հասու խոսքից հետո՝ «ցեղասպանություն էր»: Բայց հիշյալ միսուն, որի մանրամասն արձանագրությունը ներկայացրել ենք առջանց «Ազգում», ֆնարկումից հետո դեռ մի քանի քիչ քիչ կուսակցությունների՝ Չախերի, Կանաչների, իժխող կոալիցիայի՝ ԶԴ-ԶՍ միության եւ ՍԴԿ ներկայացրած հայցադիմումի սարբերակները արտաքին հարաբերությունների եւ այլ համաձայնագրերում լրամշակվեց, այնուհետ վերադառնան Բունդեսբազ: Մայիսի 6-ին արտաքին հարաբերությունների համաձայնագրի դրմանը միսուն, Կասերի համար անակնկալ արագ, ի թիվս այլ հարցերի ընդգրկվեցին նաեւ հիշյալ 3 հայցադիմումները: Առայժմ հայտնի չէ, թե միսուն ինչ վճռվեց, բայց 37 անդամ ունեցող համաձայնագրով, որի 18 անդամները ԶԴ-ԶՍ միությունն են ներկայացնում, 11-ը՝ ՍԴԿ կուսակցությունը, 4-ական անդամ ունեն Չախերը, նույնքան Կանաչները, ղեկավարում է Նորբերս Ռյոթթե (ԶԴ-ԶՍ միություն), որի ելույթը ադրիլի 24-ի միսին հստակ էր, ցեղասպանություն բառերը աներկբա ընդգծող:

Հայկական լրատվամիջոցներում մինչ օրս էլ, առանց որեւէ աղբյուրի հղում անելու, տեղ են գտնում «ադրիլի 30-ին նախատեսված», «2 անգամ հետաձգված միս» արտահայտությունները, որոնց վերաբերյալ վերլուծաբաններն ու փորձագետները սխալ ենթադրություններ են կառուցում: Այդպես էլ չկարողացա դարձել՝ Բունդեսբազի միսին ֆանի՞ հայ լրագրող է տեղում հետեւել, բայց այն խառնաձուլություն, որ արձանագրվեց մեր լրատվամիջոցներում, առիթ սվեց մտածել, որ այսօր լուր գրողը չկա, իսկ վերլուծաբաններն ու փորձագետներ՝ ինչքան ասես: Մինչ օրս որեւէ լրատվամիջոց հերքում չհղատեց իր մասնագետ աղետելակասության համար: Այնինչ՝ որեւէ միս ադրիլի 30-ին նախատեսված չի էլ եղել, էլ ուր մնաց՝ հետաձգվի:

Բունդեսբազի միսից առաջ եւ հետ արտգործնախարար Ֆրանկ Վայսեր Շթայնմայերին ուղղված ֆնարկառու-թյուն Կաս եղավ գերմանական լրատվամիջոցներում: Ցեղասպանությունը բառերով չսահմանափակելու, հրեաների Ողջակիզման՝ Հոլոքոստի եզակիությունը չմոռանալու արտգործնախարարի հավաստագրումներն այժմ չեն լսվում, ի՞նչ է ակնարկում այս լրությունը: Բունդեսբազի միսում սոցիալ դեմոկրատ Շթայնմայերն ու ֆրանսյա դեմոկրատ Մերկելն ակնհայտ ուրախ չէին, երբ նաեւ իրենց կուսակիցների ելույթներում ընդգծվում էր ցեղասպանություն բառերի դարձադիմ կիրառությունը:

Թվում էր, թե թուրքական մեծ համայնք ունեցող Բեռլինում նրանք Բունդեսբազի առջեւ միսի օրն անողայման կանգնած կլինեին: Չկային: Սղասել էին ադրիլի 25-ի համահավաքին: Շաբաթ օրը Բեռլինում մի ֆանի ցույց էր արձանակված: Դրանցից ամենամեծը, ըստ տեղի ոստիկանության սվյալների, 3000- 4000 հայերին միախմբած ցույցը նախ կանցների գրասենյակի առջեւ կայացավ, իսկ հետո երթով Կարմիր Բեռլինի կենտրոնական փողոցներով՝ ներառելով Լայպցիգի համեմատաբար նոր հրապարակը, եւ մի ֆանի ժամ հետ կանգ առավ Բունդեսբազի դարձադիմների առջեւ, ուր երիտասարդ բանախոսները փորձեցին իրենց հռետորական ունակությունները: Այդքան մեծ ու լավ կազմակերպված ցույցի ա-

ռաջին փորձառությունը, հուսամք, հաջորդ անգամ կդարձադիմ երիտասարդներին գրավոր ելույթներ, ճանաչողաբան-սել:

Բունդեսբազի դարձադիմների մյուս կողմում, լայնահուն փողոցն ի վար 3000 թուրքեր (ոստիկանության սվյալն է) իրենց բողոքի ցույցն էին անցկացնում՝ ընդդեմ Հայոց ցեղասպանության «դեմոստրացիայի», ընդդեմ դաճենային նախագահ Գաուրի, որ Գերմանիայում ըստ էության սկիզբ էր դրել այդ բառերի այլեւս չվիճարկվող կիրառությունը: Մինչ նրա ելույթը, մանուկում «գանգալիստիկ» ոչնչացում, ջարդ, բնաջնջում, ախոր, մահվան ֆայլեր» ձեւերն էին արձանագրվում, իսկ հիմա դրանք կիրառվում են, երբ ցեղասպանություն եզրը անընդհատ չկրկնելու համար հոմանիս են փնտրում:

Մանուկում, համայնքի գիտակցության մեջ նոր փուլ է, հուսամք անցքերի: Բեռլինում ցույցից հետո սախի մսեցիմբ: Միջին սարիի գերմանացի վարորդին հարցրեցին՝ թուրքերի ցույցից ի՞նչ տղա-

կերպում՝ ֆարգելով՝ «Հայոց ցեղասպանությունը սոս է»: Ֆեյսբուք, թվիթթեր սոցիալական ցանցերում միջոցառումը ակտիվ ֆնարկման նյութ է դարձել՝ առիթ սալով թանգարանի ղեկավարությանը հասկանալ, թե իր սարածին իրականում ինչին են ուզում ծառայեցնել: Որդես բանախոս հրավիրել են բրիտանացի դասախոս Նորման Սթոունին, որ արդեն «Վեյթվոլտ» դարբերականում գրել էր՝ «Դա ցեղասպանություն չէր»: Թանգարանը ու է մերժել է իր սարածին սրամարդել ժխտողներին: Համարուցի Զախի դասախոսը Զիստիանե Շնայդերը ֆնարկեց իր թանգարանի ղեկավարությանը՝ նկատել սալով, թե Սթոունը անհայտ մեկը չէ, հենց նա է հայ համայնքների հանդեպ ասելություն հրահրողներից մեկը:

«Թուրքական ընտրաբալ» խորագրի սակ գերմանական «Դեր վեթեմ»-ը իրազեկում է, թե ադրիլի 26-ին հայասարակածի համաձայն, թուրք աջախոսերի կողմից «Գոր Գայլեր» կազմակերպու-

ցյալով զբաղվեց, մենք Հիսլերը չենք, ոչ մեկին զազախցիկ չենք ուղարկել, Թուրքիան որեւէ անգամ ցեղասպանություն չի արել»: Ամբոխի բարձր ձայնն առավել հուժկու դրոշմակցել է, երբ ցեղասպանություն բառն է հնչել:

Դյուսեյրոֆի կենտրոնական փողոցներով նույն կազմակերպության թուրքական սարագներով երթը բազմաթիվ գերմանացիների զարմանքն է արձանագրել կիրակի՝ մայիսի 3-ին: Նույն օրվա մի հանդիպման մասին ծանուցում է «Յունգե ֆրայիայ» անվանյալ դեբատների շաբաթաթերթը՝ հղում անելով «Վեյթ»-ին: Ըստ թերթի, Ալմեդա Դավութջյանը Դորսմունդում կայացած հանդիպման ժամանակ Գերմանիայում բնակվող թուրքերին հորդորել է խոչընդոտել դրոշակային ծրագրում Հայոց ցեղասպանության թեման ներառելու նախաձեռնությանը: «Մեր երեխաներին որեւէ մեկը չի կարող անհանգստություն դասառնել՝ ուսուցանել մեր դասնությունը վիրավորելով: Եթե մեկնումեկը փորձի դա անել,

Գերմանական օրակարգն ու ժամանակացույցը թուրքական ընտրաբալին բառապաշարին ակննդալուր

վորություն ունի: «Եթե ամբողջ աշխարհը մի բան է ասում՝ ցեղասպանություն է, միայն թուրքերը չեն համաձայնում, արդեն դարձ է բոլորը սխալ չեն կարող լինել», հիմնավորեց վարորդը: Նրա համար միայն մի համեմատություն ընկալելի չէր՝ թուրք ռազագործների հետ Հիսլերի համեմատությունը: Սա գերմանացիները դեռեւ չեն հաղթահարել:

Թուրքերն՝ ընտրաբալին ընդառաջ

Թուրք գործիչները Գերմանիա են գալիս՝ հունիսի 7-ին ընդառաջ իրենց ընտրաբալի կարթին «հայոց ցեղասպանությունը սոս է» խայծն ամրացնելով: Բայց այս խայծը գերմանացիների համար ոչ միայն ժամկետանց է, այլև՝ արդեն մերժելի: Բոլորն են իրազեկ: Համարուցի ազգագրական թանգարանը վերջին դարձեց՝ երեքաթի՝ ադրիլի 28-ին, սրահ չի սրամարդել հիմնադրաբան ադրիլի 30-ին կայանալի միջոցառմանը, իրազեկում է գերմանական տաշը, մանրամասնելով, թե դրանով ի չի է դարձել թուրք ազգայնականների՝ Հայոց ցեղասպանությունը ժխտելու մտադրությունը: Ադրիլի 17-ին թանգարանի ղեկավարությանը դիմել է թուրքական հյուրընկալության աշխատակիցներից մեկը՝ խնդրելով սրահ սրամարդել «Հայ-թուրքական հակամարտության վերաբերյալ համայնքի ֆնարկմանը»: Թանգարանի սնորհությունում այնուհետ հայտնի է դարձել, որ իրենց հետ հեռախոսային կապ հաստատելու դեմ թե դիվանագետ, այլ գերմանաթուրք աջախոսերի կողմից երիտասարդական խմբավորման ներկայացուցիչներից մեկն է, որ վերջին օրերին ակտիվորեն համահավաքներ է կազմա-

երթայրներ ու փոյրեր, ձեր դասականությունն է այդ ուսումնական ծրագրերին խոչընդոտելը», ասել է Թուրքիայի վարչապետը կիրակի օրը՝ մայիսի 3-ին Դորսմունդում: Թուրքիան թույլ չի տա, որ իր դասնությունն ու դասիվը հարցախնդիր սակ դնեն, իրեն ուսուցանեն այն մարդիկ, որոնք վերաբերվել չեն կարողանում սեփական դասնությանը: Թուրքիայի վարչապետը խոստովանել է, թե նույնը հարդորել է կանցել Մերկելին: Իսկ «ցեղասպանություն» բառերը օրվա առաջին Բունդեսբազի դասախոսմանը խոսն ուղղելով ասել է՝ «երբ մեկը փորձում է այսպես կոչված ցեղասպանության առիթով մեզ դասնության դաս տալ, մեր դասնությանը հետեւալն է՝ մենք հայերի եւ Անատոլիայի մյուս ժողովուրդների հետ համատեղ ադրել ենք, հետեւաբար գիտենք՝ ինչպես նրանց հետ խոսենք եւ ինչպես դասնությունը մերժեցնենք»:

Հիշեցնենք, որ սարիներ ի վեր թուրքական կազմակերպությունները խոչընդոտում են Գերմանիայի դրոշակային ծրագրում Հայոց ցեղասպանության թեման ներառելու նախաձեռնությանը: 2009-ին Գերմանիայում թուրքական համայնքի նախագահ Զեման Զուլպեր իր վրդովմունքն էր հայտնել Բունդեսբազի երկրամասին՝ նմանօրինակ ցանկության համար՝ դասառաքանելով, թե նման ծրագիրը թուրք աշակերտների «ներքին խաղաղությունը կխաթարի, հոգեբանական ճնշում կգործադրի»: Մեր ընթերցողները տեղյակ են, որ Բունդեսբազը Գերմանիայում առայժմ միակ երկրամասն է, որը ուսուցման ծրագրում ներառել է Բունդեսբազի դրոշակների եւ մերկայի երկրամասային ինստիտուտի եւ Բոխումի Ռուր համալսարանի «Սիլիոնի եւ ցեղասպանություն» գիտահետազոտական ինստիտուտի համատեղ կազմած 18 էջանոց ուսումնական նյութը՝ Հայոց ցեղասպանության վերաբերյալ: Կարծում ենք Բունդեսբազի առաջիկա որոշումն է դայմանավորելու նաեւ մնացած երկրամասերում հիշյալ ուսուցարի դարձադիմ ներառումը: Գալիք օրերին ընտրություններին ընդառաջ թուրք ֆաղախական գործիչների այցերն ու հռետորաբանությունը Կարունակությունն է գտնելու Գերմանիայում: Հարցն այն է՝ գերմանացիները որքա՞ն են հանդուրժելու: Միգուցե այս հանգամանակով էլ դայմանավորված՝ Բունդեսբազը, ԳԴՀ կառավարությունը ճշտում է Հայոց ցեղասպանության ճանաչման իր օրակարգն ու ժամանակացույցը:

Գերմանիա

ԶՈՐԻ ԲԱՆՈՒՄ

Անհրաժեշտ նախաբան

«Լիտերատուրայի գազետա» դարբերականում, «Երկիր Նաիրի» վերահասարակական ընդհանուր տպագրության մասին 70-ամյակին: «Երկիրը մեկն է բոլորիս համար» հոդվածում ես փորձել եմ բացահայտել դասերս հարգելու և անուշահամ հիշատակելու համար: Օգտագործել եմ դեռևս խորհրդային տարիներից իմ «Թեմեր» գրքի նյութերը: Վավերագրական այդ դասընթացը նվիրված է ես. Միության կրկնակի հերոս Նելսոն Ստեփանյանի կյանքին և անուշահամ սխրամահին: Ինչպես նաև օգտագործել եմ օրերս «Ամսալուսին» հրատարակչության լույս ընծայած, Արկադի Ասրյանի «Հայ հերոսներ» գիրքը: Այն իր սեփական մեջ յուրօրինակ ակադեմիական աշխատություն է: Ահա և որոշեցի «Լիտերատուրայում» տպագրված իմ հոդվածը հանրությանը ներկայացնել այս թերթում: Մտնելով անգամ չեմ անցնում հոդվածս սկսել նախաբանով: Բայց ահա մայիսի 1-ին, Համաժողովրդային օրը, «Ռոսիա-24» հեռուստատեսային Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիևի հերթական հարցազրույցն ինձ դարձրեց ստորագրելու և հեռուստատեսությամբ հայտնի դարձնելու:

Դեռևս Պլատոն էր զգուցացնում իր ժամանակակիցներին այն մասին, որ այն մարդը, ով մեզ հետ զբաղվում է ինքնախաբեկությամբ, ծանր հիվանդ է: Իհրոք, ադրբեջանցիս համար ծանր է: Քանզի ինքնախաբեկությունը բերում է նրան, որ մարդն ընդմիջ ընդմիջակվում է իր մեջ: Հավանաբար, մեծ փիլիսոփայի այդ իմաստությունը Ալիևը չգիտի: Այլապես գիշեր ու զոր չէր ստի, չէր խափի, չէր զբաղվի ինքնախաբեկությամբ՝ ինքնավստահ նայելով ինքնախաբեկության, այսինքն՝ հեռուստատեսության աչքերին:

Ադրբեջանի նախագահը դասերս դասում մասին հիշողությունը կաղում է հոր մասին հիշողության հետ, որն ընդհանրապես ռազմաճակատում չի եղել: Չեմ դասադասվում շատ հաճախ մանրամասները, որոնց մասին գրվել է վերակառուցման եռուս ժամանակ: Այստեղ կարելի է այն է, որ սարեց սարի Ալիևի մոտ ավելի լիցի ու լոյր է դառնում հայրենական թվաբանությունը: Իրականում՝ ավելի հեշտ է խաբել ամբողջին, քան թե մեկ մարդու: Ալիևը չգիտի, որ ստեղծված ընդունում ես այն մարդու առավելությունը, ով ստում ես: Ի դեպ, այս ձևակերպումը վաղուց է հայտնի, ինչպես հայտնի է այն, որ սուրջ սուրկների կրոնն է: Նրան հարցնում են Հայրենական մեջ Ադրբեջանի դերի և բաժնի մասին, նա խորամանկում է. «Մե՞նք հոգրահանում ենք այն բանով, որ Ադրբեջանի 700 հազար ներկայացուցիչներ մասնակցել են դասերս ձևին, ավելի քան 300 հազարը գործել են, 123 հոգի արժանացել է ես. Միության հերոսի կոչման: Այնպես որ, մենք հոգրահանալու բան ունենք»: Ահա այսպես: Ինչպես ասում են՝ ճանաչիր մերոնց: Բայց չէ որ Ալիևը գիտի, որ հերոսներից միայն քառասունները են հարբեջանցի: Ես չեմ էլ մտածում, որ դա հիշ է: Խոսում այն մասին է, որ չեմ դասադասվում համեմատել դրանք հայկական ցուցանիշների հետ: Առավելեւս, որ այդ մասին խոսվում է Ա. Ասրյանի վերոհիշյալ «Հայ հերոսներ» գրքում: Խոսում այն մասին է, որ հարբեջանցի հերոսների «ընդհանուր» թվում կան նաև ես. Միության կրկնակի հերոսներ՝ մարտի Հոկտեմբերի Պարտիզանների և Օդաշու Նելսոն Ստեփանյանի անունները:

Իսկ գիտե՞ն, արդյո՞ք, հեռուստատեսողները, որ 1991 թ. հարբեջանական բարբառումները վայրենաբար ջարդել են, ոչնչացրել են. Ստեփանյանի հուշարձանը Շուշիում եւ Հ. Քաղաքի հուշարձանը Կիրովաբադում: Այն ժամանակ ես, որդես իսկ ՄՍՀՄ դասադասվող, զերազույն խորհրդի ամբիոնից դասադասվող հարցումով դիմեցի դասադասության նախարար, դասադասվող Հագովին՝ դեղի առիթով բարբառումներին դասադասվելու վերաբերյալ: Նույն երեկո-

յան Դմիտրի Տիմոֆեևիչն ինձ ընդունեց նախարարի իր աշխատասենյակում և արտաբերեց մի նախադասություն, որը երբեք չեմ մոռանա. «Սուճալիից հետո ես ոչ մի բանի վրա չեմ զարմանում»:

Հիշեցնեմ, որ Սուճալիից հաջորդեցին Բաբուն, Պետրոսը, Մարտին, Բուդապեշտը, Նախիջևանի Ջուլայի 4 հազար (10 հազարից մնացած) խաչարեղձ ոչնչացված հարբեջանցի բարբառումների կողմից: Դրանք մահացած հայերի գերեզմանաբերն էին:

Իսկ չէ՞ որ դա էլ է ցեղասպանություն, որը կազմակերպել էր ինքը՝ Ալիևը:

Դա վերակառուցման թե՛ օրերն էր, երբ մեզ աս ու աս զարմացրեցին անուշահամները, մասնավոր ռեսուրսները: Դա այն ժամանակն էր, երբ ստեղծագործական միությունների համագումարներում, որդես կանոն, անսահմաններ «հրադարձություն» եւ «մարդու իրավունքների» ցահարկողական ծածկույթի սակ այդպես էին, եթե չստեղծվեցին բառերով հայտնվում էին հայտնի գրողներին, նկարիչներին, առանձնապես կինեմատոգրաֆիստներին: Դա այն

որն ավարտվում է հետեյակ բառերով. «...եւ խնդրել կառավարությանը հաստատել մավասորնի Ռազմական խորհրդի որոշումը»:

Այդ ամենն, այսպես ասած՝ թղթաբանությունն է: Բերեմ կենդանի օրինակ դասադասված փաստաթղթից. «Կրսեք լեյտենանտ Նելսոն Ստեփանյանը 1941 թվականի սեպտեմբերի 28-ից մինչեւ հոկտեմբերի 13-ը 3-4 ինքնաթիռներից կազմված խմբում կատարել է 20 հաջող մարտական թռիչք՝ գերմանական ֆալցոնը Լեմին ֆաղափ մատուցելու ոչնչացնելու համար: Շարժվել է 51 ավիոններում, 8 անկ, -լողամիջոց՝ 400 տոննա ջրասարողությամբ, 3 գրահամեմեմ, 1 մոտոցիկլետ, 8 ֆուրգոն, 4 բեռնասայլ: Արժանի է դասադասվելու Կարմիր դրոշի ցանցանով... Եզրակացությունը՝ 8-րդ ավիաբրիգադի հրամանատար, գնդապետ Լոգինով եւ 8-րդ ավիաբրիգադի զինկոմ, բրիգադային հրամանատար Ալեքսանդրով»: Հետո արդեն հաջորդում են բարձր ասաները. «Կարմիր դրոշի 8-րդ ավիաբրիգադի ղեկավարող ռազմաօդային ուժերի հրամանատար, ավիացիայի գեներալ-

տեսիս մեջ բազմաթիվ էջեր են լցնելու Նելսոն Ստեփանյանի մարտական սխրամների մասին փաստաթղթերից, այդ թվում նաև Լիեթոլայի երկնում:

Այն ժամանակ այդ ֆաղափում փողոց կար մարմարե հուշատախտակ, որի վրա գրված էր. «Լեզեմդար օդաչու-գրհային, խորհրդային Միության կրկնակի Հերոս, հայ ժողովրդի զավակ Նելսոն Պետրոսի Ստեփանյան»:

Երկիրը մեկն է բոլորիս համար

Հովհաննես Բագրամյան

Նելսոն Ստեփանյան

ժամանակն էր, երբ ըստ էության, օրինականացված անենթաթողությունը թույլ էր տալիս, ասենք՝ Արբասում վաճառել մարտական ցանցաններ ու մեղավորներ: Եվ հենց այդ ժամանակն էր կենսոնական թերթում կարագի սխոր, հոգու ցավ առաջացնող հոդված այն մասին, որ երիտասարդ սակավները մեռնում, բոլորի աչքի առջև ցրադասվել են այնպես ծեղրում, վայրենաբար հարցնելով. «Ի՞նչ ես դուրս կախել եղ երկաթի կոնսերները»: Այդ հոդվածից ես իմացա, որ դասերս ձևի վեներանի դարձաների մեջ էր նաև Կարմիր դրոշի ցանցանը:

Այն ժամանակն էր, երբ Արբասում կարելի էր ձեռք բերել մույնիսկ ես. Միության հերոսի «Ոսկե ասղ» եւ Լեմինի ցանցան: Երբեք է, հետո ուժի եկան, բայց արդեն ուժ էր: Այդ մղձավանջը դիտվում էր բոլորի հոգում: Երբեք չի մոռացվի այդ սարսափը: Մնում է հիշեցնել ներկայիս սերնդին, որ Հերոսի կոչումը ընդունվում էր «սխրամ գործելու, մեծագույն ծառայությունների համար»:

մայր Սամոխին եւ Կարմիր դրոշի 8-րդ ավիաբրիգադի ղեկավար Պուրինով»:

Բերեմ մեկ այլ օրինակ. որդեսգի սանհարին ընդունելու Կարմիր դրոշի ցանցան, նա րեւի է մարտադասից դուրս բերել ավելի քան 20 վիրավոր, ամեն անգամ վստահեցնել սեփական կյանքը: Եվ համարած անուշահամ կերտով այդպիսի ցանցանի առուծախով են զբաղվում ինչ-որ սակավներ մի երկրում, որն անխուսափելի կործանումից փրկվեց իր համարյա երեսուն միլիոն ֆաղափացիների կյանքի գնով: Մեր աչքի առաջ ստեղծվել էր մի իրավիճակ, երբ թողնելը, չիմանալով, թե ինչ են անում, ծաղրի էին ենթարկվում դասերի մարտական դարձաները:

Այն ժամանակ ասում էին, թե Արբասում կարելի էր ձեռք բերել մույնիսկ ես. Միության հերոսի «Ոսկե ասղ» եւ Լեմինի ցանցան: Երբեք է, հետո ուժի եկան, բայց արդեն ուժ էր: Այդ մղձավանջը դիտվում էր բոլորի հոգում: Երբեք չի մոռացվի այդ սարսափը: Մնում է հիշեցնել ներկայիս սերնդին, որ Հերոսի կոչումը ընդունվում էր «սխրամ գործելու, մեծագույն ծառայությունների համար»:

Աշխատելով «Թեմեր» գրքի վրա, ես երկար փորձեցի Երեսունի, Մոսկվայի, Լեմինգրադի, Լիեթոլայի արխիվները: Առաջին անգամ Լիեթոլայ եմ այցելել հեռավոր 1954 թվականին, «Ուրալ» ակադեմիայում: Ես ծառայում էի Բալթիկայում եւ լավ եմ հիշում, որ այդ չսառցակալող մավահանգիստը բոլորը համառոտեմ անվանում էին Լիեթոլայ: Չէի մտածում, թե անցնելու են երկար տարիներ, եւ 1987 թվականին Լիեթոլայի դասադասվելուսական թանգարանում հուշա-

...Բարձրակարգ ժողովրդային դասադասված զրբերի հեղինակ եւ հրատարակիչ, հայկական «Ամսալուսին» հրատարակչության սնորհ Արկադի Ասրյանը Մեծ Հայրենական 70-ամյակի առթիվ հրատարակել է հանրագիտական աշխատանք այն հայտերի մասին, որոնք Հայրենական մեծ դասերս ձևի ժամանակ արժանացել են ես. Միության Հերոսի, Մարտական փառքի երեք ասիճանների ցանցանակիրների, սարբեր երկրների բարձրագույն մարտական դարձաների (խոսքը համաժողովրդային հայկական սփյուռքի զավակների մասին է) ցանցանակիրների կոչման: Ձեռքիս է այդ գրքի մոտոցային օրինակը: Ես. Միության հերոսները 106 են: Ի դեպ, ես. Միության Հերոսի դարձանի էսիդի հեղինակը հայ էր՝ Մարտանով Միրոն Իվանովիչ (Մեր ժամանակը Միրոն Հովանովիչ): Հայ ժողովրդի 26 զավակներ դարձել էին Մարտական փառքի երրորդ ասիճանի ցանցանակիրներ, իրենց կարգավիճակով հավասարեցված ես. Միության Հերոսներին: Հայաստանի ութ զավակներ արժանացել են սարբեր երկրների բարձրագույն դարձաների: Նրանց թվում է ֆրանսիական Դիմադրության Լեգեմդար մարտիկ Միսաֆ Պետրոսի Ստեփանյանը, որն ինը տարեկան էր, երբ ծնողները ցեղասպանության գոհ դարձան Արեւմտյան Հայաստանում: Պահպանվել է նացիստական փաստաթուղթը ֆրանսիական դարձանների խմբի առաջնորդ Միսաֆ Մանուելյանի մասին: Այնտեղ գրված է. «Հայ, ջոկատի առաջնորդ, 56 հարձակումներ, 150 ստանված, 600 վիրավոր»:

ՀՐԱՆՏ ԱՐԲՐԱՄՅԱԼ

Պատմական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր

Հայ դասագիտության սարքեր սերունդների ներկայացուցիչներ են անդրադարձել Հայկական հարցի ուսումնասիրությանը: Հասկալից հարուստ գրականություն է ստեղծվել հայ ազգագրական և արվեստի մասին: Սակայն, ինչպես իրավագիտուն նույն է «Հայկական հարց» աշխատության հեղինակ Հովհ. Չափկյանը, Հայկական հարցի առթիվ անդրադարձները նվազ աշխատություններում սեղայնացվում են կամ համարվում հետաքրքիրություններ ներկայացնող ժամանակագրություն: Հ. Չափկյանը չհամաձայնվելով նման աստիճանների հետ, երբ Հայկական հարցի ծագումը կապվում է այս կամ այն դարաշրջանում սեղի ունեցած իրադարձությունների հետ,

Շարունակելով առաջ ֆառած հարցադրումը, Հ. Չափկյանը նախ քան ի Հայկական հարցի սահմանումը. Հայկական հարցը հայ ժողովրդի դարավոր դրաման է անկախության, դեմոկրատիայի և պետականության վերականգնման եւ դասական հայրենիքի վերամիավորման համար:

Սահմանումը ինչ խոսք, համադասասխանում է գերխնդրի բովանդակությանը, սակայն այստեղ նորից բարձրանում է Հարցի ծագման ու զարգացման ընթացքի խնդիրը, ինչին էլ ձեռնամուխ է լինում հեղինակը կատարելով փուլային բաժանում: Մանրակրկիտ վերլուծելով նախորդ ցրանի ուսումնասիրողների տեսակետները, Հ. Չափկյանը հասկալից անդրադարձնում է Վ. Շահամիրյանի, Բ. Իսխանյանի, Ա. Փափագյանի, Ե. Գեղամյանի, Գ. Ահարոնյանի, Վ. Պարսամյանի, Մ. Ներսիսյանի, Ռուբենի, Ա. Եսայանի, Զ. Կիրակոսյանի, Հ. Տասնադասի,

Փուլային բաժանումների, դրանց վերլուծությունների ընթացքում էլ հեղինակը ընդգծում է հայ ֆաղափական մեթոդագրությունները, նույն նրան ցրանակող, կազմակերպող այն երեւոյթները, որոնց դասառնով միջազգային հարաբերությունների այդ խառն ու իրարմերժ դրսեւորումների առկայությամբ էլ հասկեցվում էին ֆաղափական հայագիտության բաղադրիչները, որոնք առ այսօր չեն ստացել իրենց իրական կերտարանավորումները, այս կամ այն իրադարձությունների, երկրների նկատմամբ վերաբերմունքի հարցերը: Ասվածի աղացույցներից մեկն էլ Մեծ եղեռնի գոհերի ֆանակի, միջազգային կարծիքի, Հայկական հարցի միջազգայնացման արդի փուլի դրսեւորումներն են: Իրադարձություններ, որոնք թեւ ստացել են իրենց միկնաբանությունները, սակայն առկա են թերի կողմեր:

Դոկտ. ՆՈՐՊՈՐ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան համադարձակ հասոբաւարը

ՅԵՇ ԵՐԱԶԻ ԾԱՍԲՈՒՆ ՈՐԴԵՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՍՆՊՈՐՓՈՎԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՈՒՍԿՎԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Ա. ՂԱՏՈՐ ԱՐՄԵՆԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Երև, Երրգի - 2015

Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան համադարձակ դասնութիւնը՝ առաւելագոյն մանրամասնութեամբ գրի առնել կարենալու համար նախադայման է, որ այդ հսկայական աշխատասիրութեան նութրեալը առաջին հերթին գիտակցած ըլլալ մեր կազմակերտութեան բարդ բնոյթին. կակնարկեմք այն իրողութեան, որ մեր կուսակցութիւնն ու գայն բաղկացուցած կազմակերտութիւնները ամբողջական ուսումնասիրութեան ենթարկելու դասանըը յսակօրէն դարգուած ըլլալ այդդիսի համակ նութրումով ներկայացող անձին:

Տոկհաննես Չափկյանի «Հայկական հարց» աշխատության մասին

հանգում է այն կարծիքին, որ Հայկական հարցը ծագել է այն ժամանակ, երբ հայ ժողովուրդը անողոք դարձավ Եր մղում գոյադադանութեան ու դեմակադանութեան դադանութեան համար. Հայկական հարցի սկզբնավորումը, ծագումը սանելով Հայկ նահադեփի, ավելի սուոյգ՝ հայ ժողովրդի կազմավորման ցրան: Հեղինակի կատարած աշխատանքը, հասկալից գնահատելի է «Հայկական հարցի դասագիտութիւնը» բաժնում, որտեղ վերլուծել, մեկնաբանվել ու գնահատվել են 19-20-րդ դարերի գրեթե բոլոր, ինչպես հայ, այնպես էլ օտար հեղինակների, հասարակական-ֆաղափական գործիչների հուտերը, մեմագրություններն ու աշխատությունները: Բաժնը Հայկական հարցի դասագիտության յուրահատուկ հասոբայ է, որտեղ դարբերացումը կատարված է նախ ըստ ժամանակագրանի, աղա այբբենական կարգով: Հ. Չափկյանը ելնելով այն հայեցակեթից, որ դասական յուրաբանչյուր երեւոյթ ունենում է իր նախադասնութիւնը, հիմնավորում է այն տեսակեթը, որ Հայկական հարցի ծնունդը չի կարելի կաղել հասկալից 11-14-րդ դարերի հետ, երբ հայ ժողովուրդը կորցրեց իր դեմակադանութիւնը, որովհետեւ դեմակադանութեան կորստի փաստեր արձանագրված են նաեւ Զ.ա. 1-ին, մ.թ. 5-րդ դարերում կամ 1878 թ. հետ, երբ Հայկական հարցը ստացավ միջազգային ճանաչում: Այստեղից էլ առաջանում է Հայկական հարցի ծագման, նրա հետագա ընթացքի վերլուծման անհրաձեւութիւնը, որովհետեւ թեւ մեծաթիվ ուսումնասիրողներ անդրադարձել են խնդրին, բայց ընդհանուր, ընդունելի տեսակեթ չի ստեղծվել Հարցի զարգացման փուլային բաժանման ցուրց:

Տյանի, Լ. Խուրոտոյանի տեսակեթներին, որոնք լինելով առաջին փորձերից, Հայկական հարցի փուլային բաժանումների խնդիրը լուծում են յուրովի, ընդլայնում կամ նեղացնում փուլերի ժամանակագրանը: Բնական է, որ նման դայմաններում բացառվում է ընդհանուր կարծիքի ստեղծումը եւ խնդիրը նորից մնում է առկալի: Կարելի է ընդունել Հարցի նման սահմանումն ու փուլային բաժանումը, հարցի դասասխանը քալիս է հեղինակը հետագա արարարմում, սակայն այստեղ վիճարկելի են մնում փուլերի ժամանակագրությունը, նրա բովանդակութեան հիմնավորումները: Երբ է հեղինակը, երբ գում է, թե յուրաբանչյուր դասական երեւոյթ ունի իր գաղափարախոսութիւնը: Այն ձեւավորվում է, երբ առկա է համադասասխան մտածողութիւնը: Ազգային գաղափարախոսութիւնների ձեւավորման բաղադրիչները՝ ազգային ու դեմակադան մտածողութիւնները հանդես եկան այն ժամանակ, երբ վսանգի սակ էին հայութեան գոյադադանութեան խնդիրները, եւ որդեսգի դրամք հաղթահարվեին, առաջմային դարձավ ՀԱՅՐԵՆԻԹ հասկացութեան արմատավորումը: Վիճարկել հայնված մեթերը, կամ ներկայացնել հակաթեգ, իհարկե, հնարավոր է, սակայն Հ.Չափկյանը արարարմը կարողցել է այնպես, որ դայմաններ է ստեղծում ֆնարկման, ընդունելի տեսակեթի ստեղծման համար: Լինելով Հայկական հարցը դարբերացնելու առաջին փորձերից մեկը, բնական է, որ հեղինակի տեսակեթները անխուտափելիորեն ունեն խոցելի կողմեր, սակայն դրամք որակ չեն կազմում:

Վաթումական թվականների ազգային զարթոնքը, Արցախյան հերոսամարտը նույնպես ստացել են իրենց վերլուծությունները: Սփյուռք-Հայրենիք փոխկաղակցութիւնը դիտելով Հայկական հարցի բարձրացման, միջազգայնացման նոր փուլի հիմնական արժիչ ուժը, Հ.Չափկյանը անդրադարձնում է 1921-1988թթ. իրադարձություններին, երբ գում կայրենիքի օժանդակութիւնից ու համագործակցութիւնից, սփյուռքահայութիւնը իր վրա կրելով Հայկական հարցը միջազգային ասյաններ բարձրացնելու ողջ ծանրութիւնը, գրանցեց նկատելի հաջողութիւններ, որոնք այսօրվա առաջընթացի հիմքեր են: Աշխատութեան այս եւ 1990-2006թթ. իրադարձությունները արարարված են ՀՀ ՆԳՄ արիվային նյութերի հիման վրա: Առանձնակի արժեք են ներկայացնում հասկալից 60-ական թվականների մասին վկայութիւնները, որոնք ներկայացված են մասնակցի, ակնմատեսի եւ եզակի, ցրանառութիւնում չզանվող փասթաթղթերի օգնութեամբ: Հարկ է նեւել նաեւ, որ չնայած վիճահարույց, երբեմն անընդունելի տեսակեթներին, հեղինակին հաջողվել է կատարել իր խնդիրը: Սակայն անկարելի է չնեւել, որ Հ. Չափկյանը երբեմն սուր է քալիս զգացմունքներին, որը մեր կարծիքով ազղում է ընդհանուր տղավորութեան վրա: Անհրաձեւ է վերանայել արարարմի այդ հասկալիցները, խմբագրել ու տեղ քալ գիտական մտածումներին, որոնց հնարավորութիւնը ունի հեղինակը: Ամփոփելով գրախոսականը, գում են, որ Հ. Չափկյանի աշխատութիւնը համեստ ներղում է մեր ազգային գերխնդրի ուսումնասիրութեան արարարեղում:

Կրճատմանը

Պատմուն

3ԱԿՈՐ ՎԱՐԴԻՎԱՌԵԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՆԻՒ ԵՈՐՔԵՆ

Նոգեճառ նուիրում՝ Նազարեան գերդասանի անդամներուն

Արդի 30 դասօճակաւ հոգեճառ տուցաւ ազգային մեծ բարերար Նազար Նազարեանի ծնողաց ու հարազատներու յիշատակին, Նիւ Եորքի «Անահիտ» հայկական ճաշարանին մէջ: Ներկայ էին Ամերիկայի Գայոց առաջնորդ Խաճակ արք. Պարսամեան, ՄԱԿի մօտ ԳԳ մասնական ներկայացուցչուհի Ռոզա Չոհրադ Մնացականեան, Մեծագոյն Նիւ Եորքի ծանօթ ազգայիններ, բարերարներ ու ՌԱԿի գործիչներ:

Վարդապետութեան դարադարձին բարերարը այս մասնաւոր հոգեճառը կը կազմակերպէր ի յիշատակ Մեծ եղեռնէն ճողողած իր ծնողաց՝ Լեւոն Էֆենտի եւ Տիկին Սաթենիկ Նազարեաններուն եւ իր եղբայրներուն՝ Կարոյի (որ անցեալ ամիս մահացաւ. ան ծնած էր արդի 24, 1915ին), Նուրիին եւ Բրոք Մարի Մարգարեանին:

Պարոն Նազարեան իր բացման խօսքին մէջ ներկայացուց ողիսականը իր ծնողաց, որոնք Այնթաղէն որդէն բռնագողթած կը հաստատուին Սուրիոյ Գալլաբի քաղաքը, ապա կ'անցնին Գալլաբի եւ անկէ՝ Պէյրութ: Ան յուզուով արտայայտուեցաւ այդ սերունդին մասին՝ վեր առնելով անոնց անմնացորդ հայրենասիրութիւնը, Ս. Էջմիածնի նկատմամբ ունեցած հաւատարմութիւնն ու բարեսիրական խորունկ զգացումները:

Նազարեան ընտանիքին մասին բարեկամ, բժիշկ Բաֆֆի Յովհաննէսեան, այնուհետեւ, որդէն սեղանավար խօսք տուաւ ներկայներուն: Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցող ձեռնարկներուն ան լայնօրէն անդրադարձաւ: Գնահատման խօսքեր ուղղելով «Թայմ» հրատարակի միջոցառման ղեկավարին, արդի 24ին դէպի թրքական դեստանատուն հայլարեալ կազմակերպող ՌԱԿ տեղական ակումբի աստեղագիտ

Ս. Էջմիածնի նկատմամբ ունեցած հաւատարմութիւնն ու բարեսիրական խորունկ զգացումները:

Ս. Էջմիածնի նկատմամբ ունեցած հաւատարմութիւնն ու բարեսիրական խորունկ զգացումները:

Ս. Էջմիածնի նկատմամբ ունեցած հաւատարմութիւնն ու բարեսիրական խորունկ զգացումները:

Ս. Էջմիածնի նկատմամբ ունեցած հաւատարմութիւնն ու բարեսիրական խորունկ զգացումները:

Նիւ Զորգի

Գոգոյի՝ «Խելագարի հիշատակարանը» կկազմի բուլղարացի Գերոզի Գոսչիկը

Մայիսի 6-11-ը Երեւանում Մշակույթի նախարարութեան աջակցութեամբ Գայասանի թատերական գործիչների միությունը անցկացնում է «Արմինո» միջազգային թատերական ամենամյա 13-րդ փառատունը: Փառատունի քաղաքական գուցարկում են 31 մոնոներկայացում՝ ԱՄՆ-ից, Քուվեյթից, Մարոկկոյից, Եգիպտոսից, Բուլղարիայից, Լեհաստանից, Ռուսաստանից, Բելառուսից, Լիսվայից, Իրանից եւ Իտալիայից Գայասանից:

Մերում, խաղում է այս ներկայացումը եւ մի քանի օրով, հասուկ փառատունին մասնակցելու նպատակով, եկել էր Երեւան, հայրենի բերելով նաեւ Գոգոյի «Խելագարի» հինգ հատուկ հանդիպումները:

Գերոզին հանդիպելիս «Ազգ»-ի խմբագրությունում, իր երեւանյան բեմելի նախորդ օրը: Երիտասարդ դերասանը դեռ չէր հասցրել ծանոթանալ Երեւանին (այդ դեպի մի քանի ժամ էր, որ մեր քաղաքում էր), չհայտն էր նաեւ արդէն հասցրել էր հիանալ երկու բանով՝ Արարատ լեռան առավոտյան տեսարանով եւ հայ կանանցով:

Կայացման մրթություններին ծանոթացրեց Գերոզին՝ ընդգծելով, որ ինքն իր ամեն հաջորդ ներկայացման նորույի է դաստաստուելու եւ դրանցից յուրաքանչյուրը նախորդ չէ, այլ՝ իմոթովիզներով նոր:

Ինչպէս կգնահատի Երեւանյան հանդիպատեւը կոնկրետ Գերոզի խաղը՝ մեծ չգիտեմ (բուլղարացի դերասանի երեւանյան միջոցներին մեր թերթի այս համարի լույս տեսման օրն է նշանակված), բայց օրինակ Բուլղարիայում, ըստ գուցարկից, կան մոնոներկայացումների երկու-երեք դերասաններ, ովքեր կարողանում են 2-3 հազարանով դահլիճ լցնել:

Փառատունը մայիսի 6-ին բացվեց Սիւտայի՝ «Լյուսիեն Լյուկ» մոնոներկայացմամբ՝ երիտասարդ դերասան Արեգ Գեւորգյանի կատարմամբ:

Նրա ներկայացումը տեսում է 1,5 ժամ, ինչը, բավականին երկար է մոնոներկայացումների համար: Բայց Գերոզին վստահութիւնը հայտնեց, որ առաջին հերթին իր ֆիզիկական եւ հոգեբանական դաստաստութեան շնորհիվ ինքը կկարողանա հանդիպատեւին դիմել, եւ ինչպէս ինքը ձեւակերպեց՝ «չեմ ֆանովի բեմում»: «Շատ կարեւոր է, որ ոչ միայն նյութը տեսնուի, այլեւ դրան ֆոն մեկնաբանությունը», մոնոներկայացման երկրների օր», որի ընթացում հայ հանդիպատեւը կարող է ծանոթանալ ծանանակակից արաբական թատերին:

Եւ մինչ մեծ մի փոքր դաստաստութեան կզգամք մեզ, որ Գերոզի կարծիքով՝ «Գայերը մահուր եւ իրենց խոսքի տեւ արդիկ են», ասեմ, որ ես չեմ ուզում հիասթափեցնել բուլղարացի դերասանին (ֆանի որ խոսք եմ տվել) եւ դաստաստութեւն եմ այսօր հետեւել նրան Երեւանյան բեմում՝ 1,5 կես ժամ շարունակ: Եւ ոչ միայն նրան: Այս արի «Արմինո» փառատունն ունի հասուկ «Արաբա-

Կան երկրների օր», որի ընթացում հայ հանդիպատեւը կարող է ծանոթանալ ծանանակակից արաբական թատերին:

Իսկ Գերոզին հուսամք կիւրացի մեր հանդիպատեւին, այնպէս, ինչպէս նա է հիացել մեր կանանցով եւ ոչ ղակաս մեր Արարատով:

Ն. ԱՅՅԵՆ

ԵՊՂ ՌԵԿՏՈՐԻ ԹԱՓՈՒՐ ՊԱՇՏՈՆԻ ԲԱՅ ՄՐՅՈՒՅԹ

www.armcongress.am

«Երեւանի ղեկական համալսարան» հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհուրդը հայտարարում է բաց մրցույթ՝ «Երեւանի ղեկական համալսարան» հիմնադրամի կառավարչի (այսուհետ՝ ղեկսոր) թափուր դաստեսի համար: «Երեւանի ղեկական համալսարան» հիմնադրամի ղեկսորի թափուր դաստեսին մրցույթին կարող են մասնակցել այն անձինք, ովքեր ունեն գիտությունների դոկտորի աստիճան եւ մրթօրէն գիտական կոչում ու ամնվազն երեք տարուց ղեկավար աշխատանքի փորձ: Ռեկտորի թափուր դաստեսին մրցույթին մասնակցելու համար անհրաճեւ է ներկայացնել հետեւյալ փաստաթղթերը՝ ա) ինքնաառաջարկման դեմոնստրացիոն գրաւոր դիմում, իսկ ԵՊՂ-ի կառուցվածքային ստորաբաժանումների կողմից առաջարկվելու դեմոնստրացիոն կառուցվածքային ստորաբաժանման որոշումն առաջարկելու մասին եւ հավակնորդի գրաւոր համաձայնութիւնը, բ) մեկ գումարով լուսանկար՝ 3x4 չափսի, գ) ֆաղված աշխատանքային գրաւոր կից, դ) ինքնակենսագրութիւն, ե) բարձրագոյն կրթութեան դիմումի դաստեսն, դոկտորի գիտական աստիճանը եւ մրթօրէն գիտական կոչումը հավաստող վկայականների դաստեսներ, զ) կարգերի հաւաքածան անձնական թերթիկ, է) տեղեկամ մասնական բնակութեան վայրից, ը) հրատարակված գիտական աշխատանքների ցուցակ, թ) բնութագիր վերջին աշխատանքային (եթ այն գործում է), ճ) հավակնորդի գործունեութեան ծրագիր՝ փակ եւ կնկնված փաթեթով, որը բացվում է փաստաթղթերի ընդունման վերջնաձայնակցից հետո:

«ԱԶԳ» ԾԱՐԱԹԱԹԵՐԹ Գնահատութեան ԻԳ արի Գիմնադիր եւ հրատարակիչ «ԱԶԳ ՕՐԱԹԵՐԹ» ՄՊԸ Երեւան 0010, Գնահատութեան 47 e-mail: azg@azg.am, azg2@arminco.com www.azg.am Գլխաւոր խմբագիր 3ԱԿՈՐ ՎԵՏՏԵՆԵԱՆ հեռ. 060 271117 Գնահատութեան (գովաւոր) հեռ. 582960, 060 271112 Լրագրութեան սեմեակ հեռ. 060 271118 Գնահատարչ. ծառայութիւն հեռ. 060 271115 Գնահատարչի ծառայութիւն հեռ. 060 271114, 010 529353 Գնահատարչային ծառայութիւն «Ազգ» թերթի Թերթի միջոցի ամբողջական թէ մասնակի արտատրուները տրագիր մանուկի միջոցով, ղարիհետոտաստեսութեան կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խաշիւ արգելու են համաձայն ԳԳ հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի: Նիւթերը չեն գրախօսուում ու չեն վերադարձուում: Գ տրուվ յորդանները գովաւորային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութիւնը դաստաստեսութեան ցի կրում: «AZG» Weekly Editor-in-chief H.AVEDIKIAN / phone: 374 60 271117 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010